

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ І МЕЖ ШІ

*Корнієнко В.О.,
доктор політичних наук, професор,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
e-mail: valkorney1958@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6285-5707*

Анотація. Дослідження присвячено аналізу епістемологічних та методологічних викликів, що виникають при інтеграції штучного інтелекту (ШІ) у політичну науку. Розкрито відмінності між технічною та семантичною валідацією алгоритмічних результатів, розкомплектовано проблему підміни каузальності статистичними кореляціями. Обґрунтовано необхідність переходу від класичних підходів до гібридних методологій, що поєднують обчислювальну потужність машинного навчання із контекстуальним та ціннісним аналізом дослідника-людини.

Ключові слова: штучний інтелект, епістемологія, методологія політичної науки, семантична валідація, каузальність, гібридні методології.

Abstract. The study examines the epistemological and methodological challenges that arise when integrating artificial intelligence (AI) into political science. It distinguishes between technical and semantic validation of algorithmic results and analyzes the issue of replacing causality with statistical correlations. The necessity of transitioning from traditional approaches to hybrid methodologies that combine machine learning's computational power with contextual and value-based human analysis is substantiated.

Keywords: artificial intelligence, epistemology, political science methodology, semantic validation, causality, hybrid methodologies.

Вступ. Ще в шістдесяті роки минулого століття наша шкільна вчителька математики здивувала нас розповіддю про те, що японські школярі не вчать таблицю множення напам'ять – у них є калькулятори. І це відбувалося в країні, де японські рахівниці соробан викладалися понад

п'ятсот років і були глибинною частиною культури. Введення нової технології неминуче змінило освітню та інтелектуальну систему. Ця історія ілюструє просту, але фундаментальну істину: технічний прогрес зупинити неможливо. Питання полягає не в тому, чи варто його стримувати, а в тому, як використати нові інструменти правильно, ефективно і, головне, осмислено.

Сьогодні ми опинилися в аналогічній ситуації щодо штучного інтелекту. Він стрімко впроваджується в усі сфери суспільного життя, включно з політикою та політичною наукою. Це «зіткнення» створює виклики, які виходять далеко за межі суто технічних питань. Вони зачіпають самі основи наукової об'єктивності, етичної відповідальності дослідника та епістемології гуманітарного знання.

Проблема валідації: технічна точність проти семантичного змісту.

Центральне питання, яке виникає під час аналізу алгоритмічних методів у політології, можна сформулювати так: як перевірити та валідувати результати машинного навчання, коли традиційні наукові критерії перевірки не завжди спрацьовують?

У дослідницькій практиці критично важливо розрізняти два рівні перевірки. Перший – це **технічна валідація**. Вона відповідає на питання: чи коректно працює алгоритм, чи немає помилок у коді та чи правильно застосовано статистичні методи? Цей рівень є необхідним, але для політичної науки абсолютно недостатнім.

Набагато складнішим є другий рівень – **семантична валідація**. Вона має з'ясувати: чи дійсно ті закономірності, які виявив алгоритм, відповідають реальним політичним явищам і мають науковий сенс?

Наведемо приклад. Якщо сучасний алгоритм проаналізує архівні матеріали українських регіональних ЗМІ часів виборів 2004 року, він може зафіксувати сильну математичну кореляцію між обговоренням програм соціальних проєктів кандидата від влади та його високими електоральними показниками у певних регіонах. Технічна валідація покаже: математика бездоганна, кореляція існує.

Проте семантична валідація, що базується на знанні українського контексту, відкриває зовсім іншу картину. Алгоритм безпорадний перед розумінням того, що під виглядом «соціальних програм» відбувався прихований адмінресурс, а самі офіційні дані голосування в окремих регіонах були сфальсифіковані. Навчений на сфабрикованих або викривлених даних, ШІ ризикує не просто неправильно інтерпретувати реальність, а й легітимізувати політичні маніпуляції, видаючи їх за об'єктивні суспільні закономірності.

Ілюзія розуміння: кореляція проти каузальності. Це підводить нас до наступної фундаментальної проблеми межі машинного «розуміння» політики. Сучасні нейромережі чудово

виявляють складні патерни у величезних масивах даних. Проте, чи означає це, що вони розуміють політику?

Наше розуміння політики передбачає не лише обробку фактів, а й усвідомлення контексту, мотивацій, прихованих інтересів та цінностей. Базові політологічні категорії – «демократія», «свобода», «справедливість», «легітимність» – мають не лише дескриптивний, а й нормативно-ціннісний вимір. Вони виражають ідеали та оцінки. Алгоритми обробки мови можуть використовувати найскладніші методи «контекстуального вбудовування», розрізняючи, коли слово «платформа» означає політичну програму, а коли – технічний майданчик. Проте вони залишаються в межах математичних ймовірностей.

Як слушно зауважував Данкан Воттс, у нас виникає «ілюзія розуміння», коли складна комп'ютерна модель створює хибне відчуття пояснення процесу. Більшість методів ШІ шукає кореляції, а не причинно-наслідкові зв'язки. Вони не здатні адекватно зчитати політичну іронію, сарказм, підтекст або зміну суспільних настроїв під час якісних переломів у історії, адже алгоритми завжди спираються на минулі, історичні дані.

П'ять ключів до методологічних викликів. Узагальнюючи епістемологічну ситуацію, ми можемо виділити п'ять ключових методологічних викликів, з якими сьогодні зіштовхується політична наука:

1. **Проблема інтерпретації результатів та ефект «чорної скриньки»**, коли складно пояснити внутрішню логіку прийняття рішень алгоритмом.

2. **Труднощі поєднання якісних і кількісних підходів**, тобто подолання розриву між глибиною контекстуального розуміння та масштабом цифрових даних.

3. **Проблема каузальності**, де існує постійний ризик підміни справжніх причинно-наслідкових зв'язків статистичними випадковостями.

4. **Часові та контекстуальні обмеження**, адже політичні процеси мають історичну специфіку і здатні до якісних стрибків, які не передбачувані для моделей, навчених на досвіді минулого.

5. **Етичні аспекти та питання відповідальності**, коли автоматизація аналізу торкається прийняття державних чи управлінських рішень.

Концепція «Гібридної методології» як вихід із кризи. Яка ж відповідь політичної науки на ці виклики? Шлях полягає не в технофобії та відмові від нових інструментів, і не в бездумному захопленні алгоритмізацією. Відповіддю має стати формування **гібридних методологій**.

Гібридна методологія передбачає органічний синтез людського суб'єктивного судження та обчислювальної потужності машини. У такій системі штучний інтелект бере на себе роль

когнітивного розширювача: він швидко первинно обробляє велетенські масиви текстів, виявляє приховані мережеві зв'язки та будує попередні класифікації.

Проте за науковцем-людиною неодмінно мають залишатися:

- семантична та теоретична валідація отриманих даних;
- контекстуальний та причинно-наслідковий аналіз;
- етична оцінка та критична інтерпретація результатів.

Висновки. Штучний інтелект не змінює гуманітарну сутність політичної науки, але він вимагає від нас переосмислення стандартів наукової достовірності.

Інтеграція ШІ в політичні дослідження не просто технічна модернізація – це виклик нашої здатності зберігати наукову строгість, критичне мислення та вірність гуманістичним цінностям. Формування гібридних методологій дозволить нам використати грандіозні можливості нових технологій, не втративши при цьому головного — глибини розуміння людської та суспільної природи політики.

Література

1. Evans J. A. Authority and information: How mobile phones, the internet, and other information technology affect authority structures. *Theory and Society*. 2008. Vol. 37, No. 4. P. 321–342.
2. Grimmer J., Stewart B. M. Text as data: The promise and pitfalls of automatic research methods for political texts. *Political Analysis*. 2013. Vol. 21, No. 3. P. 267–297.
3. Watts D. J. *Everything is Obvious: How Common Sense Fails Us*. New York : Crown Business, 2011. 352 p.